

NOGULDĪJUMA LIKUMĪGĀS IZCELSMES PIERĀDĪŠANA KRIMINĀLPROCESĀ

Mg. iur. **Armands Smans**
Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorants

Tēzes

1. Noguldījums ir naudas līdzekļu glabāšana kredītiestādes kontā noteiktu vai nenoteiktu laiku ar vai bez procentiem. Noguldījumu veidi ir šādi:
 - 1.1. pieprasījuma noguldījums – uz nenoteiktu laiku ar pienākumu izmaksāt noguldījumu pēc pieprasījuma;
 - 1.2. termiņnoguldījumi:
 - 1.2.1. uz noteiktu laiku;
 - 1.2.2. uz nenoteiktu laiku ar klientu iepriekšēju pieteikumu par izņemšanu¹.

Termiņnoguldījumi, kuriem iestājies izmaksas termiņš un attiecībā uz kuriem līgums nav pagarināts vai noslēgts no jauna, uzskatāmi par pieprasījuma noguldījumiem, ja starp klientu un kredītiestādi noslēgtajā līgumā nav noteikts citādi.
2. Kredītiestāde nav tiesīga izmaksāt klientam noguldījumu, ja attiecībā uz to tiek izdots Finanšu izlūkošanas dienesta rīkojums par līdzekļu iesaldēšanu vai uzsāktā kriminālprocesā tiek pieņemts lēmums par aresta uzlikšanu noguldījumam.
3. Noguldījuma iesaldēšanas gadījumā klientam ir tiesības sniegt informāciju par līdzekļu izcelsmes likumību. Šī informācija ir iesniedzama kredītiestādei, kurai ir pienākums nekavējoties nodod to Finanšu izlūkošanas dienestam. Ja Finanšu izlūkošanas dienests atzīst klienta sniegto informāciju par noguldījuma izcelsmes likumību par pamatotu, dienestam ir pienākums atcelt izdoto rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu.
4. Noguldījuma aresta gadījumā (kriminālprocesa ietvaros), ja tiek izteikts pieņēmums, ka noguldījums ir noziedzīgi iegūts vai saistīts ar noziedzīgu nodarījumu, procesa virzītājs paziņo personai, ka šī persona 45 dienu laikā no paziņošanas brīža var iesniegt ziņas par noguldījuma izcelsmes likumību. Šajā gadījumā ziņas ir iesniedzamas procesa virzītājam. Ja persona noteiktā termiņā nesniedz ticamas ziņas par mantas izcelsmes likumību, šai personai tiek liegta iespēja saņemt atlīdzību par kaitējumu, kas tai nodarīts saistībā ar

¹ Sk. Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 22. februāra spriedumu lietā Nr. C04345012, SKC-1/2019.

kriminālprocesā noteiktajiem ierobežojumiem rīkoties ar šo mantu, taču persona nezaudē tiesību iesniegt ziņas par mantas izcelsmes likumību.

5. Attiecībā uz noguldījuma izcelsmes pierādīšanu kriminālprocesā darbojas t.s. "apgrieztais pierādīšanas pienākums", proti, ja kriminālprocesā iesaistītā persona apgalvo, ka manta nav uzskatāma par noziedzīgi iegūtu, pienākums pierādīt attiecīgās mantas izcelsmes likumību ir šai personai. Tomēr, lai "apgrieztais pierādīšanas pienākums" sāktu darboties, vispirms jābūt izteiktam pieņēmumam, ka attiecīgs noguldījums ir noziedzīgi iegūts.
6. Tāpat attiecībā uz noguldījuma izcelsmes pierādīšanu kriminālprocesā darbojas t.s. "samazinātais pierādīšanas standarts", proti, "iespējamības pārsvars" "saprātīgo šaubu izslēgšanas" vietā. Tas nozīmē, ka pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā ir pamats atzīt, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga izcelsme.
7. "Apgrieztā pierādīšanas pienākuma" un "samazinātā pierādīšanas standarta" piemērošanas procesā nedrīkst aizmirst par Kriminālprocesa likuma 19. pantā nostiprināto kriminālprocesa pamatprincipu – nevainīguma prezumpciju. Proti, nav pieļaujams personai uzlikt par pienākumu pierādīt kādas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes neesamību.
8. Pierādot noguldījuma likumīgo izcelsmi kriminālprocesā, ir būtiska nozīme diviem AML teorijā pazīstamajiem jēdzieniem – labklājības avots (angl. – "source of wealth") un līdzekļu avots (angl. – "source of funds").
9. Labklājības avotu raksturo ziņas par personas kopējo turīguma līmeni. Personas labklājības avota pierādīšanā var tikt izmantotas ziņas, piemēram, par personas nodarbošanos; īpašuma tiesībām uz kapitāla daļām; komercsabiedrību, kurā persona ir kapitāla daļu īpašnieks, apgrozījumu un peļņu; mantojumu u. tml.
10. Savukārt līdzekļu avotu raksturo ziņas par konkrētajiem naudas līdzekļiem un to izcelsmi. Personas līdzekļu avota pierādīšanā var tikt izmantotas ziņas par notikušo darījumu, kura rezultātā līdzekļi ir iegūti. Šādas ziņas var būt ietvertas līgumos, cita rakstura vienošanās, kravu transportēšanas pavaddokumentos, sarakstē, personas paskaidrojumos u. tml.
11. Pierādot noguldījuma likumīgo izcelsmi kriminālprocesā, svarīgi noskaidrot, kādu transakciju rezultātā personas kredītiestādes kontā ir izveidojies pārbaudāmais atlikums. Ja nav iespējams precīzi definēt konkrētas transakcijas, tad būtu jāpārbauda pēdējās lielākās ienākošās transakcijas, kas varētu izveidot pārbaudāmo atlikumu. Personai būtu jāiesniedz līdzekļu avotu raksturojošās ziņas par šīm transakcijām. Ja personas rīcībā objektīvu iemeslu dēļ nav šādu dokumentu, tad būtu izvērtējams personas paskaidrojums kopsakarā ar personas labklājības avota raksturojošām ziņām u.c. apstākļiem, ievērojot Kriminālprocesa likuma 128.panta otrajā daļā noteikto, ka to, cik ticamas ir pierādīšanā izmantojamās ziņas par faktiem, izvērtē, aplūkojot visus

Zinātniskā konference
"BANKAS
MAINĪGAJĀ PASAULĒ"
29.09.2020.

kriminālprocesa laikā iegūtos faktus vai ziņas par faktiem kopumā un savstarpējā sakarībā.